

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר-מינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת שמות תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 466

בני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פרתחו שעדים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

אמן - מבחן האמונה

עגית אמן היא הצהרת אמונה בבורא העולם. אף ה'שלקן ערוך', בבואו לבאר את המשמעות הפשוטה של המלה אמן, מדגיש בדבריו את עגן האמונה, שפך כתב (או"ח כד ו): 'ויצענו אמן אחר כל ברכה... ובכונה שייכנו בלבו: אמת היא הברכה שברך המברך ואני מאמין בזה'.

האמת היא שאמן אינה רק הצהרת אמונה, אלא גם מבחן אמונה. היחס שלנו לעגית אמן הוא מבחן לאמונתנו בדברי חכמינו ז"ל; שהרבו כל כך להפליג במעלתה של עגית אמן, עד שאמרו (דבר"ז א) שאין גדול ממונה לפני הקדוש ברוך הוא. כמו כן הבטיחו חכמים רב טובה בזה ובבא למקפיד לענותה כראוי. ככל שאמונתנו בדברים אלו איתנה, נגלה נכונות להקדיש מדי יום שעות ארוכות לקיום מצוה זו! כי הרי מה לנו להתעסק בשאר עגנים כאשר מתנות נצח לפנינו בלי שעור וערך.

כיון שהרגלנו להעריך דברים לפי מבטנו האנושי והשטח, מתקשים אנו להשיג את גדלותה וחשיבותה של מלה קטנה בת שלוש אותיות. אך, עלינו לדעת שבשמים יש חשבונות אחרים לגמרי, וכאשר חכמים אמרו שאין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישראל עונים, זו האמת, אין גדול ממונה! כפשוטו!

מי שמצוי בעולם העסקים יודע כמה חשוב לתפס 'מציאות'. לעתים השקעות בדברים שגורים פחסי רי ערך, קטנים ושוליים, דוקא הן מניבות לבסוף את הרווחים הגדולים ביותר. כל זה פמבן משל לעולם הרוח האמתי, הנצחי והמשתלם ביותר; כל מטרת בואנו לעולם הוא כדי לרפש לנו 'השקעות' מניבות לעולם הבא. מסתבר אפוא כי על פי דברי חז"ל השכר הגדול ביותר מבטח דוקא לאלו שפ"ש שקיעים במצות עגית אמן.

כשהרהרתי בדבר עלה בדעתי רעיון נפלא: מסתבר שמדי בקור, עוד לפני שהגענו לעגות אמן על ברכות השחר, כבר נשלחת לנו תזכרת שממית על ערכה ושכרה העצום של אמן, במשנה הידועה (מסכת פאה א) הנאמרת לאחר ברכות התורה: "אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרו ממתן לו לעולם הבא"; המצוה הראשונה שאנו מונים היא "בפאה" - בגימטריה אמן.

חכמים מצפירים בנו: האמינו באמן. ענו אותה בכל הכח ובכל הפנה, כך תזכו לקדש שם שמים ותראו רב טובה וברכה כל הימים.

בקריאת 'אין גדול יותר מאמן!'
שבת שלום,

ר' אריה לייבוביץ

הזעקה נשמעת אף בלא סבה

"ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ואנחו בני ישראל מן העבדה ויצעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה; וישמע אלקים את נאקתם" (ב כג-כד)

יש להבין, אחר שכבר נאמר: 'ויאנחו בני ישראל מן העבדה', מדוע שבה התורה ומזכירה בשנית: 'ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה'?

האור החיים הקדוש באר כי כפלה זאת התורה כדי להדגיש, שזעקתם של ישראל עלתה אל האלקים ונשמעה ברחמים, אף על פי שלא היתה זו זעקת תפלה אלא זעקת כאב שנבעה מקשי העבדה.

ביסוד זה באר רבי אליעזר יצחק פריד מראשי ישיבת וולוז'ין את הסבה שבתוך סדר ברכות שמונה עשרה אנו מבקשים באפן כללי "שמע קולנו", מבלי לפרט שפונתנו לקול תפלה ובקשה: כפי שאב השומע את זעקת בנו, אף אם היא לא כונה כלפיו, בודאי לא יעמד מנגד אלא ימהר לבר את סבת זעקתו ולהושיט לו עזרה, כך מבקשים אנו מהקדוש ברוך הוא, שאף כאשר זעקתנו בוקעת מתוך עמק צרתנו ואיננו מכונים אותה כלפיו, בכל זאת ישמענה ברחמי ויושיענו ('נטעי איתן' שביעאי [לר"א זקניים] עמ"י ט).

מדוע מהרתן? לענות אמן?!

"ותבאנה אל רעואל אביהן ויאמר מדוע מהרתן בא היום" (ב יח)

במסכת ברכות (מז א) מבטיחים חכמים אריכות ימים למי שעונה אמן במתינות ומזהירים שלא להפזז בעגיתו. בדבריהם מזהירים חכמים על שלושה מיני אמינים שמחמת החפזון אינן נאמרות כהלכתן: א. 'אמן חטופה' - שאינו הונה אותה הנקודה המדויק; ב. 'אמן קטופה' - שקוטף ומבלע אחת מאותיותיה; ג. 'אמן יתומה' - שעונה מבלי לשמע את הברכה.

רבי אברהם נפתלי שייאר, אב"ד מונצא, פרש שלאמינים אלו רמז דוד המלך בפסוק (תהלים ג טו): 'ולך שיע אמר אלקים מה לך לספר חקי', חקי' ראשי תבות: 'חטופה', 'קטופה', 'יתומה' (תורי' זקב' שה"ש ד ח).

דורשי רשומות אמרו כי בפסוק שלפנינו נרמזה תוכחה לנחפזים בעגית אמן. 'מדוע מהרתן בא היום' - סופי תבות אמן; כפיכיל תמה הכתוב: מדוע מהרתם לענות אמן, ובכך נכשלתם בעגיתם שלא כהלכה? (תורה מסיני').

סדר הדורות בכרפת הנשואין

"וילך איש מבית לוי ויחף את בת לוי" (ב א)

אמרו חכמים (סוטה יב א, הובא ברש"י) שעמך פרש מיוכבד אשתו מפני גזרת פרעה להרג את הזכרים, וכיון ש"גדול הדור היה" עמדו כל ישראל ונהגו כמותו. אמרה לו מרים בתו: "אבא, קשה גזרתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא הזכרים, ואמה גזרת על הזכרים ועל הנקבות". שמע עמך לעצת בתו והחזיר את אשתו, וכך מתארת זאת הגמרא: "הושיבה באפריון, ואהרן ומרים מרקדים לפניו, ומלאכי השרת אמרו (תהלים קיג ט): 'אם הבנים שמחה'".

על פי זאת ישב הגר"ח סולובייצ'יק מברסק תמיהה העולה בנסח ברכת הארסין: "...והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חפה וקדושין, ברוך... מקדש עמו ישראל על ידי חפה וקדושין"; לפי דין תורה תחלה מקדשים את האשה [ארסין], ורק אחר כך נושאים אותה באמצעות החפה, ומדוע בברכה אנו מקדימים את החפה לקדושין?

אלא שלאמור יש לבאר שתקנו כך לפי סדר מסירת הנשואין שנהג בישראל; עד מתן תורה נהגו לשאת בחפה בלבד, וכפי שמתארת הגמרא שעמך נשא את יוכבד בשנית על ידי הושיבה באפריון [חפה], ורק במתן תורה התחדש שיטת הקדשים מעשה קדושין לחפה (ראה רמב"ם אישות א א), לכך תקנו להקדים את החפה לקדושין בברכה (תשובות ונהגות' ח"ד, הנהגות הגר"ח אות קמב).

השבת נתקנה בכחירת משה

"ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם" (ב יא)

דרשו חכמים (שמו"ר א כח) שבראות משה בסבלם של ישראל, בקש מפרעה לתת להם יום אחד למנוחה, באומרו: 'מי ישיב לו עבד, אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת', ואכן, פרעה הסכים עמו ותקן להם את יום השבת למנוחה.

על פי זאת פרש רבי יעקב בעל הטורים (טור או"ח רפא) את נסח תפלת יום השבת: "ישמח משה במתנת חלקו" - משה שמח בראותו שבחר הקדוש ברוך הוא למנוחה את היום שאף הוא בחר עבור ישראל - יום השבת.

רבי דוד לוריא הוסיף ופרש על פי מדרש זה, את הסבה שבדברות השניות תלתה התורה את מצות השבת ביציאת מצרים, ככתוב (דברים ה יד): 'וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם... על פן צדך ה' אלקיך לעשות את יום השבת', ואף בקדוש תקנו חכמים להזכיר: 'זכר ליציאת מצרים'; העבדה שהשבת נקבעה כיום מנוחה לדורות מזכירה את יציאת מצרים, שכבר במצרים שבתו ישראל ביום השבת (פרוש הרד"ל על שמו"ר א כז).

‘יקם סערה לדממה’

בינתיים התקשר המנכ"ל לרב החובל של 'מאבה' ובקשו למהר להגיע לנמל מקדם ככל האפשר, כדי שלכל הפחות יוכלו להספיק לפרק ממנה את מטענה לפני בוא הסערה.

זמן מה לאחר מכן כבר החלו להשמע קולות הסערה; רוחות עזות נשבו, ברקים הבריקו ורעמים רעמו, ונראה היה כי הסערה כבר ממש כאן. נציגי חברת אם-אס-סי שהגיעו מחו"ל לכבוד המארג, התבוננו בסערה בדאגה רבה. ככל שנקפו השעות גברו הברקים והרעמים, וגשם החל לרדת. איש לא יכול היה לצפות אם הטקס המתכנן יתקיים כמתכנן או שלא.

בשעה אחת וחצי בלילה הגיע למשרדי הנמל השדר המבשר כי האניה מתקרבת לנמל. הסערה כבר הייתה חזקה דיה כדי להורות לרב החובל לשמור על מרחק בטוח מהנמל. אולם המנכ"ל, מתוך האמונה שקננה בלבו, החליט בכל זאת לפתח בתהליך קליטת האניה. הוא שלח את הספינות הגוררות, אלו שאמורות למשוך את האניה לכיוון הנמל, לעבר הספינה.

בשעה שתים לפנות בקר, בדיוק בזמן שבו החלו הגוררות בתהליך הגרירה, התרחש לפתע הגס המפלא. הסערה הגדולה שקטה באחת, ודממה השתררה באזור הנמל. בתוך כשעה כבר הייתה האניה קשורה לרציף, ועובדי הנמל המסורים החלו בפעולות נמרצות לפריקתה. העבודה נעשתה בזריזות יתרה, שכן איש לא ידע מתי תתחדש הסערה.

בשעה תשע בבקר הסתים תהליך הפריקה. שעה לאחר מכן היה אמור הטקס להתחיל, והנה החל שוב לרדת גשם כבד. שוב רחף סימן שאלה מעל הטקס, האם יתקיים או שלא.

והגס התרחש בשנית. בשעה עשר בדיוק פסק הגשם. העננים התפזרו ושמש נעימה הציצה בעדס. עבדה זו עמדה בסתייה מחלטת לתחזית הנחרצת שהתפרסמה אמש, ובאי הארוע, אפלו הגויים שביניהם, לא יכלו שלא להתפעל מהגס המפלא שהתרחש לנגד עיניהם.

בשעה רבע לשלוש, כשעתים לפני כניסת השבת, עזבה 'מאבה' את הרציף, והמנכ"ל הנמרץ מר מגדי זלצמן יכול היה סוף סוף לשחרר אגחת רוחה.

למרבה הפלא, כמה דקות לאחר עזיבת האניה את הנמל, התחדשה הסערה במלוא עצמתה, ובעקבות כך נסגר הנמל לכניסת אניות עד ליום ראשון בבקר.

רק מעט אנשים ידעו על הצדיק הנסתר העומד מאחורי הגס. רק מעטים ידעו כמה תפלות השקיע כדי שגם בשבת זו תשמור השבת בנמל חיפה ושם שמים יתקדש.

'האמונה מה למעשה' עמ' 210

ימים ספורים טרם היום הגדול בעוד ההתרגשות בשיאה, התקבלה לפתע ידיעה מדאגיה מהשרות המטאורולוגי כי סערה עצמתית הולכת ומתקרבת לחופי הארץ. הידיעה גרמה לדאגה רבה בלבם של חברי הנהלת הנמל, ובפרט בלבו של המנכ"ל מר זלצמן.

לא רבים ידעו כי מר זלצמן מצוי זה כמה שנים בקשר עמוק עם הגאון רבי עמרם קוף זצ"ל, מי שכנה בפי רבים 'הצדיק מחיפה'. בעקבות הכרותו עם הצדיק התחזק מר זלצמן בקיום המצוות, והוא החליט לעשות ככל שבידו כדי להשביח את הנמל הענק שבראשותו עמד לכמה שיותר שבתות.

כל ספן מתחיל יודע כי המבנה הרחב של האניה משמש כעין 'מפרש' ביחס לרוח. ככל שהאניה גדולה יותר כך ההתנגדות לרוח מתחזקת, ומחמת כן הקשי לנטוה בעעת סערה גדל. זאת מלבד העבדה שהמנופים הענקיים המיעדים לפרק את האניה מתקשים לבצע את עבודתם נאמנה כאשר הרוח נושבת בעצמה.

ככל שחלפו הימים, והנתונים שהגיעו מהשרות המטאורולוגי הפכו למבססים יותר, כך התחזקה ההשערה כי הגעת האניה ופריקתה יצטרכו להדחות. מלבד שהדבר אמור היה לגרם לביטול הטקס המתכנן, חשש המנכ"ל מאד מהאפשרות שהפריקה תאלץ להערך בשבת קדש, רחמנא ליצלו.

ביום חמשי בערב כבר הפכה הסערה מתחזית לעבדה מגמרת. תמונות הלון ידעו לספר על המועד המדיק שבו תפגע הסערה בחופי הנמל. אך מנכ"ל הנמל שכאמור חשש מאד מהאפשרות שהאניה תכנס בשעה מאחרת מאד ותגרם לחלול שבת המוני, החליט שלא להתיאש.

בשעה מאחרת הוא שם פעמיו לרב הגדול שעמו היה מתיעץ על כל צעד ושעל, הצדיק רבי עמרם קוף זצ"ל, ובקש את עצתו וברכתו.

רבי עמרם הצדיק, שחש אחריות רבה לקיום הרוחני של העיר חיפה, ראה חשיבות גדולה שבנמל הגדול שהוא בעצם השער של ארץ ישראל תשמר השבת. במשך שנים הוא שפך תפלות רבות כדי שהנמל לא יעבד בשבת, ועתה נחרד לשמע מפי המנכ"ל את הידיעה המרעיש.

רבי עמרם פנה לגדולי הדור ובקשם להעמיר בתפלה למען תשמר קדשת השבת, ובד בבד נעמד לשפך על כך שיח ותחנה.

אותו יום ששי אמור היה להיות יום חג בנמל חיפה. לאחר השקעה עצומה של מיליארדים ועבודת תכנון ובצוע שארכה כמה שנים, סוף סוף יכולים היו מנהליו לברך על המגמר.

ביום זה אמורה הייתה להכנס לנמל אנית הענק 'מאבה' מבית חברת הספנות השנייה בגדלה בעולם - אם-אס-סי. כניסתה של

ביום חמשי בערב כבר הפכה הסערה מתחזית לעבדה מגמרת. תמונות הלון ידעו לספר על המועד המדיק שבו תפגע הסערה בחופי הנמל. אך מנכ"ל הנמל שכאמור חשש מאד מהאפשרות שהאניה תכנס בשעה מאחרת מאד ותגרם לחלול שבת המוני, החליט שלא להתיאש.

אנית המטענים 'מאבה' נגרת לנמל

אנית ענק זו שיכולה להוביל כעשרת אלפים מכילות גבת אחת, התאפשרה רק לאחר עבודות שדרוג מקיפות ויקרות שוגערכו בנמל, והיא אמורה הייתה לסמל את הכניסה של נמל המטענים בחיפה לרשימה היקרתית של הנמלים המודרניים בעולם, כאלו שאניות ענק כמאבה יכולות לעגן בהם.

לכבוד המארג המיוחד הוקם ברחבת הנמל אהל מרוח שבו הייתה אמורה להערך עם סיום פריקת האניה, מסבה מפארת שאליה הזמנו אישי צבור ואנשי עסקים בכירים מהארץ ומהעולם, שהטריחו עצמם להגיע למקום כדי לחגג עם המנכ"ל מר מגדי זלצמן את ההשג המדהים.

ברכות שאינן נענות באמן

ולאחר מכן לט' ממנו עסה ואפאה, לא יברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה. זאת לפי שהזכרת שם שמים על דבר מאכל שבא לידו בגזלה נחשבת גאופ' (משנה ברוצה קצו ד). ואולם הב"ח (שם) חולק וסובר שגזלה שנקנתה בשנוי מעשה לפני אכילתה, מברכים עליה תחלה וסוף (וראה מגן אברהם' שם שאף מדברי המגיד משנה' חמץ ומצה וזו משמע שסובר כן).

להלכה פתבו הפוסקים, שהגזל מאכל ושנהו לא יברך ברכה ראשונה, אבל אם אכל פת גזולה יברך ברכת המזון, שלפי שחייבה מדאורייתא יש להחמיר ולברך (מגן אברהם' שם; משנה ברוצה' שם). ואולם ה'שלחן ערוך הרב' (שם) פסק שיברך אף ברכה ראשונה.

עניית אמן אחר ברכת גזול

האוכל דבר מאכל שבא לידו בגזלה, לא יברך עליו, לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, ואם ברך אין עונים אחריו אמן. ואולם יש מי שסובר שאם אכל פת גזולה יברך ברכת המזון אחר אכילתו. לפיכך המברך ברכת המזון לאחר אכילת פת גזולה יש לענות אחריו אמן.

מקורות ובאורים:

אכילת גזלה לפני שעשה בה הגזלן שנוי מעשה נחשבת אכילת אסור. זאת לפי שכל זמן שלא השתתתה הגזלה, היא שיכת לגזול, ומחייב הגזלן להחזיר לו את הגזלה עצמה, ואם אוכלה הרי הוא עובר בכך אסור, ולא יברך לא לפני אכילתו ולא לאחריה, שאין ברכתו אלא גאופ' (שו"ע הרב קצו ב). משום כך אם עבר הגזלן וברך, אין לענות אמן אחריו, כדין המברך על אכילת אסור (ראה משנה ברוצה' קצו ב). וכתב ה'שלחן ערוך הרב' (שם) שהגונב פת ואוכלה, אף על פי שאסור לו לברך ברכה ראשונה, יברך עליה ברכת המזון. לפי שאחר שהפת נאכלה פקע מהגזלן חייב השבתה, ואין עליו אלא חייב דמים. ואף שאכלה הגזלן באסור, מכל מקום לאחר אכילתה היא שלו ו"אין ברכתו גאופ'". והנה מקור הדברים הוא במגן אברהם' (ריש סי' קצו), אלא שיש שלושה שנויים בין דברי הרב למגן אברהם': א. המגן אברהם' כתב הלכה זו בדרך אפשר, בעוד ה'שלחן ערוך הרב' כתבה כהכרעה ברוצה [תכן שהסבה לכך היא, שהמגן אברהם' מסתפק אם קנית הגזלה מועילה שיוכל הגזלן לברך עליה ברכת הנהנין וכדלהלן, בעוד ה'שלחן ערוך הרב' (שם ג) פשיטא ליה שמועילה]. ב. המגן אברהם' כתב שהגזלן קונה את הגזלה באכילתה מדין 'שנוי מעשה', ואלו ה'שלחן ערוך הרב' לא הזכיר זאת, אלא כתב שבאכילתה נפקע חייב השבתה. ג. המגן אברהם' נמק שעל הגזלן לברך ברכת המזון אחר אכילת הפת, לפי שהיא מצוה מן התורה, ואלו ה'שלחן ערוך הרב' לא הזכיר זאת, אלא כתב שפיון שבאכילת הגזלה נפקע חייב השבתה, שוב אין הברכה נחשבת לגאופ' [ויש לעי' לדעת שו"ע הרב אם דין זה נאמר רק על ברכת המזון, או שגם על ברכה אחרונה אחר אכילת כל מאכל גזול]. אמנם המשנה ברוצה' (שער הציון' שם ט) חולק וסובר שהגזלן פת ואוכלה, אינו מברך ברכת המזון, לפי שיש לחשש לדעת הסוברים שאף לאחר שקנאה הגזלן יש חשש גאופ' בברכתו, ובפרט שהמגן אברהם' כתב דבריו אלו רק בדרך אפשר. אמנם לגבי עניית אמן, כתב בגנותי אמן' (ח"ב עמ' קכג) שיש לענות אמן אחר הנוהג כדעת המתירים לברך ברכת המזון על פת גזולה.

עניית אמן אחר מי שאנסוהו לאכל

מי שאנסוהו לאכל, לא יברך לא לפני האכילה ולא לאחריה, גם אם בסופו של דבר נהנה מאכילה זו. ויש סוברים שמברך תחלה וסוף. ומכל מקום אם ברך עונים אמן אחריו.

מקורות ובאורים:

הרמ"א (או"ח רד ח) פסק שמי שאנסוהו לאכל לא יברך לפני האכילה ולאחריה, אף שנהנה מאכילה זו, לפי שאינו חפץ בה (שו"ע הרב שם טו. וראה להלן מה שהבאנו בשם ה'חתם סופר'). ואולם המשנה ברוצה' (שם מה) הביא שיש החולקים וסוברים שיש לברך על אכילת אנס הו לפני האכילה והו לאחריה, כיון שסוף כל סוף נגרמה לו ה'נאת הח' מאכילה זו. וראה שם שהביא את הכרעת ה'חיי אדם' (מט ח) שאם אנסוהו לאכל פת כדי שביעה יברך ברכת המזון, לפי שהיא מצוה מן התורה. לאור זאת כתב בספר 'לקט הקטח החדש' (קכד כב), שהשומע ברכה ממי שאנסוהו לאכל, יענה אחריו אמן, כדין המברך ברכה השנויה במחלוקת הפוסקים (ראה באור הלכה רטו ד).

גם לדעת הסוברים שמי שאנסוהו לאכל פטור מלברך, מי שאנוס לאכל מאכל אסור מפני סכנה המרחפת עליו, צריך לברך עליו תחלה וסוף (שו"ע קצו ב; רד ט). את ההבדל בין מי שאנסוהו לאכל שלגביו פסק הרמ"א שאינו מברך, לבין מי שאנוס לאכל מחמת הסכנה, מבאר ה'חתם סופר' (שו"ת, או"ח סי' רב) כך: "האוכל מרצונו לפקוח גפשו, מברך את ה' שבא פרי זה או לחם זה, שהרי אפילו רק להשביע רעבון מברך, מכל שכן שיברך ויודה שהזמין לו דבר להצילו ממות. וגם אשר בחסדו ותור לו ה' יתברך תורתו ומצותו למען חיותו, ואיך לא יברך?! מה שאין פן מי שפכאו לאכל על פרחו שלא לרצונו, מה יברך שנוברא פרי זה, והלואי ולא היה ולא נברא, שהרי על אפו ועל חמתו הוא אוכל". וראה עוד 'משנה ברוצה' (שם) ו'שער הציון' (שם לח).

שובו בנים שובבי"ם

בדרוש לימי השובבי"ם כותב רבה של קראקא רבי שמעון סופר בן ה'חתם סופר' (מכתב סופר' שמות):

אדם המבקש לתקן את חטאיו, כפי שכתבו חכמי הסוד לעשות בתקופת השובבי"ם, יקפיד בתקופה זו באפן מיוחד "בעניית אמן על כל הברכות" וידקדק לברך ברכות הנהנין כראוי.

הגאון רבי שמעון סופר רבה של קראקא

אמן - קדש קדשים

חכמים אמרו (תקו"ז מ א) כי גדולותה של האמן נובעת מכך שהערך הגימטרי של השפה הוא כפול שני השמות הקדושים - הו"ה ו'אדנות'. בכך באר בעל הטורים (דברים כד ב) את הסבה שאמרו חכמים (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך": בעוד המברך מזכיר בברכתו רק את שם 'אדנות', העונה אמן מוציא בענייתו מפיו הן את שם הו"ה והן את שם אדנות.

יתר על כן כתב המקובל האלקי רבי אהרן הזקן משרדנא בעל ספר 'קרנים', בספרו 'אגרת הטעמים' (מנטובה ש"ב, דף ב):

"כי כל שמות הקדושים כלם כאחד כלולים בלולים סגלים נסתרים מכסים כמסים בתבת אמן... ועליה אומר הפתוב (שעיהו כו ב): ויבא גוי צדיק שמר אמונים, רצה לומר כמו שומר האוצר שהוא לפני ולפנים בחדרי חדרים, כך התבה הזאת הטוהרה והקדושה מקורה יקרה מפנינים... אם פן ראה גם ראה אתה בן אדם כמה רמים, רזים וסודות מסודות על אדני פז... ואיזהו מקומו של אמן - קדש קדשים".

יש קונה עולמו בעניית אמן

על הפסוק הפותח את פרשת עקב: "והיה עקב תשמעון..." (דברים ז יב), מפרש רש"י (ע"פ תנחומא עקב א) שהמלה 'עקב' מתפרשת מלשון 'עקב'. בכך מזרזת התורה על קיום "המצוות השקולות שאדם דש בעקביו".

האדמו"ר רבי יצחק הורוויץ ממעליץ ניו יורק היה אומר: אכן, לגדל הצער יש לכל אדם מצוות שהוא נוטל לזלזל בהן. לעתים נטיה זו נובעת מתוך השקלות שבה נתן לקיים את המצוה, לפי שאנשים נוטים לזלזל במצוה שנתן לקיימה בקלות וללא מאמץ. ואולם על האדם לדעת כי אין דרך למדד את חשיבות המצוות. יכולה להיות מצוה שרבים לא יחשיבוה, ובכל זאת אין ערך לחשיבותה. כדגמה לכך מביא הרבי ממעליץ את מצוות עניית אמן, ואלו דבריו (ברכת יצחק פרשת עקב):

"למשל אצל בני אדם הפשוטים, יכול להיות שעניית אמן היא מצוה שאינה חשובה כל כך, אבל גדולי תורה ויראים יודעים אשר בעניית אמן הם עושים רשם גדול, כי גדול העונה יותר מן המברך (ברכות נג ב), וגם אמרו (שבת קיט ב): 'כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן'".

ומסים הרבי ממעליץ כי על כך אומרת הגמרא (ע"ז י ב): "בכה רבי ואמר: 'יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים'". בקיום מצוה כמו עניית אמן, יכול אדם להגיע 'בשעה אחת' לדרגה שיש שעמלים כמה שנים כדי להגיע אליה. אף המלה 'עקב' המכוננת כאמור כנגד המצוות הנדשות בעקב כרמזות למעלה שאליה נתן להגיע באמצעות קיימון; 'עקב ראשי תבות: 'קונה עולמו בשעה'".

למערכת וכל מאמינים' שלום וברכה,

כתוב נתיבות שבנגב הנני מודה לה' שזכיתי לגור במקום תורה. אולם לצערי העלונים הנפלאים שלכם אינם מגיעים לאזור מגורי.

אמנם באפן אישי אני דואג שיגיעו לידי העלונים תמידין כסדרם, דרך בני משפחה וחברים המתגוררים בערי הפורז. ואף היו גם מקרים שחפשתי בגניזה עלונים ישנים כדי להשלים עלון שלא הגיע לידי. אולם כדאי שתקחו בחשבון בעת חלוקת העלונים, גם את ישובי הפריפריה כדי להגדיל תורה ולהאדירה.

ההתחדשות הנפלאה שלכם היא מפליאה. מדהים לראות איך כל המדורים מתמלאים מדי שבוע בחומר עשיר וחדש כמעט המתגבר. מעין האמונה נובע ומורה את כל הקוראים שצמאים לחומר הנפלא שלכם. ישר כח מיחד על מדור ההלכות שמרחיב דעת ומורה דקדוק הלכה בנושא זה חשוב.

כאדם שמקפיד מדי יום על אמירת ברכות השחר בחברותא, גם כאשר אני נקלע למקום שבו אין מכירים אותי, והדבר כרוך לעתים באי נעימות, עלה ברעיוני רעיון פה בענין זה:

ביהי רצון שאחר ברכת 'המעביר שנה' אנו מבקשים: "ותתנונו היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו". וידועה השאלה מדוע מוסיפים לבקש "ובכל יום", הרי מבקשים אנו דבר יום ביומו בקשה זו?

אלא שמדי יום עוד לפני אמירת ברכות השחר, זקוקים אנו לנשיאת חן, כדי למצא חברותא ראויה לברכות השחר בכל מקום. לפיכך מקדימים אנו לבקש עבור יום המחר שנוכח לחן ולחסד ולרחמים ונוכל לומר ברכות השחר לפני מי שיענה אחריהן אמן, ואז בזכות האמן מבטח לנו ש"תגמלנו חסדים טובים".

ואפשר שלכם מרמז הפתוב: "אם נא מצאתי חן בעיניך" שנוכח כמה פעמים בתורה (בראשית יג ח; ל כז; לג י; מז כט; נ ד; ועוד). "אם נא מצאתי" ראשי תבות אמן. ללמדנו שיש הבטחה לנשיאת חן כאשר מבקשים לקיים מצוות עניית אמן. ומאידך המקפיד על עניית אמן זוכה לחן ולחסד ולרחמים בעיני אלקים ואדם.

בכבוד רב, ש.מ.ר., נתיבות.

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102 או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

צדיק באמונתו

ברכות ואמן במשנת בעל ההלולא

מהר"ם א"ש ב"ד בטבת תרי"ב

הגאון רבי מאיר איזנשטטר המכנה מהר"ם א"ש, נולד בשנת תק"ם בעיר איזנשטט, לאביו הגאון רבי יהודה ליב, תלמיד מהר"ם בנעט.

בילדותו למד תורה אצל אביו. כאשר פתח החתם סופר את ישיבתו בעיר מטרסדורף, נמנה מהר"ם עם תלמידיו הראשונים, ובהמשך כאשר העתיק את ישיבתו לפרשבורג, עבר עמו מהר"ם ונעשה מהגדולים ומהחשובים שבתלמידיו.

בשנת תקצ"ה, לאחר שכהן ברבנות בערים שונות, הכתר לכהן כרב ואב"ד בעיר אוגוואר המעטירה. שם הקים ישיבה גדולה שבצלה הסתופפו מאות תלמידים, וחשבו רבני הונגריה נמנו על בוגריה.

לאחר פטירת רבו החתם סופר בתשרי ת"ר, נחשב רבנו לגדול מנהיגי יהדות הונגריה. המונים הפנו אליו את שאלותיהם, שחלקן התפרסמו בספרו שו"ת 'אמרי אש'.

ב"ד טבת בשנת תרי"ב הסתלק רבנו לבית עולמו, ומנוחתו כבוד בבית החיים שבעיר אוגוואר.

המצבה על קבר המהר"ם א"ש זצ"ל

בספר 'זכרון יהודה' שחבר רבי מנחם איזנשטטר בן מהר"ם א"ש, הוא מעלה על הכתב 'הנהגות ישרות' שנהג אביו הגדול מדי יום. וכך הוא מתאר את הקפדתו לשמע ברכות השחר מפי המתפללים כדי לענות אחריהן אמן (מהד' אוגוואר תרכ"ח, דף יח ע"ב):

"הלך לבית הפנסת או לבית המדרש מעטף בציצית ומכתר בתפליו, ואמרו לפני חמשה או ששה אנשים ברכות השחר, והיה עונה אחריהם אמן כדי להשלים צד"ק אמנים".

